

DER RING DES NIBELUNGEN



DAS RHEINGOLD

Johan Reuter (Wotan); Randi Stene (Fricka); Michael Kristensen (Loge); Bengt-Ola Morgny (Mime); Sten Byriel (Alberich); Anne Margrethe Dahl (Freia); Johnny van Hal (Froh); Hans Lawaetz (Donner); Susanne Resmark (Erda); Christian Christiansen (Fafner); Stephen Milling (Fasolt); Djina Mai-Mai (Woglinde); Ylva Kihlberg (Wellgunde); Hanne Fischer (Flosshilde). DECCA 074 3265

DIE WALKÜRE

Stig Andersen (Siegfried); Gitta-Maria Sjöberg (Sieglinde); Iréne Theorin (Brünnhilde); James Johnson (Wotan); Randi Stene (Fricka); Stephen Milling (Hunding); Ylva Kihlberg (Gerhilde); Emma Vetter (Helmwige); Carolina Sandgren (Ortlinde); Hanne Fischer (Waltraute); Elisabeth Jansson

(Rossweise); Anna Rydberg (Siegrune); Elisabeth Halling (Grimgerde); Ulla Kudsk Jensen (Schwertleite). DECCA 073 3266

SIEGFRIED

Stig Andersen (Siegfried); James Johnson (Wanderer); Iréne Theorin (Brünnhilde); Bengt-Ola Morgny (Mime); Sten Byriel (Alberich); Susanne Resmark (Erda); Christian Christiansen (Fafner); Gisela Stille (Waldvogel). DECCA 074 3269

GÖTTERDÄMMERUNG

Iréne Theorin (Brünnhilde); Stig Andersen (Siegfried); Peter Klaveness (Hagen); Sten Byriel (Alberich); Guido Paevatalu (Gunther); Ylva Kihlberg (Gutrune); Anette Bod (Waltraute); Djina Mai-Mai (Woglinde); Elisabeth Meyer-Topsoe (Wellgunde); Ulla Kudsk Jensen (Flosshilde); Susanne Resmark (1. Norn); Hanna Fischer (2. Norn); Anne Margrethe Dahl (3. Norn). DECCA 074 3272

Royal Danish orchestra & Royal Danish Opera Chorus, o.L.v. Michael Schönwandt.

Regie (Kasper Bech Holten), Decors & Kostuums (Marie i Dali/Steffen Aarfing), Lichtregie (Jesper Kongshaug). Recorded live at the Royal Danish Opera, may 2006

WISSEND WÜRDE EIN WEIB

door Jos Hermans

"Brünnhilde has just betrayed the man she loves more than anything in the world. Now she wants to find out how it came to this. She seeks back to the beginning, to her father's attic to find the family mementos and she starts to recall how it all began..."

Deze insteek staat te lezen op het scherm voorafgaand aan de prelude van Das Rheingold. Daarmee is meteen ook de kernidee van deze productie blootgelegd. Ze zal de Ring immers opvatten als een gigantische flashback gezien vanuit het standpunt van Brünnhilde. Wotan's lievelings-Walküre wordt daardoor opgewaardeerd tot het onmiskenbare hoofdpersonage van deze met veel girlpower geïnjecteerde Ring. Brünnhilde's zoektocht naar de waarheid is de rode draad doorheen het hele stuk. De video-regisseur heeft daarvoor een filmische montage-truuk ontworpen waarmee hij Brünnhilde's state-of-mind kan laten zien tijdens de belangrijkste orkestrale tussenspelen. Het houdt de spanning gaande en verleent de productie een nooit geziene coherentie.

Niet alle camerastandpunten of kadreringen zijn even geslaagd te noemen (sommige shots zijn zelfs in kikkorsperspectief!). Allicht is één en ander te verklaren door de beperkingen van een live-registratie met publiek. Er rest

echter voldoende uitstekend beeldmateriaal als getuigenis van een dynamische cameravoering met indringende close-ups. De balans tussen stemmen en orkest is niet altijd voordelig voor de stemmen. Anders uitgedrukt, de meeste stemmen lijken een maatje te klein. Of ze worden weggedrukt in de balans, dat valt uiteindelijk moeilijk te beoordelen. Feit is dat minder grote stemmen vorige week zaterdag bij de live-transmissie van Salome uit de Metropolitan voortreffelijk hoorbaar waren naast een reuzenorkest. Dat voorbeeldige evenwicht mis ik hier regelmatig.

Het tijdsperspectief dat regisseur Holten ons voorhoudt, is de gehele 20e eeuw. Daarin zoekt hij naar herkenbare aanknopingspunten om de tijdsgeest in het stuk te betrekken en de scenografie mee vorm te geven. De tekst laat hij grotendeels ongemoeid, Wagners muzikale dramaturgie houdt hij evenwel stevig in het achterhoofd. Holten maakt niet dezelfde fouten als Van Hove/Versweyveld en eindigt tenslotte net zo goed in onze meest recente

politieke geschiedenis. Ook al is de mythologie grotendeels verbannen uit het stuk, Wotan kan nog steeds beroep doen op zijn speer en Siegfried op zijn zwaard, telkens wanneer de tekst erom vraagt. Zo zit deze productie stevig verankerd tussen traditie en moderniteit.

Het is één van de meest gewelddadige versies van de Ring, maar door zijn uitvergroting van het feminiene en een infuus van fijnzinnige humor tegelijkertijd ook één van de warmste. Holten heeft zijn acteurs tot een zeer genuanceerd spel weten te verleiden. De subtext is vaak terug te vinden in de blikken van de acteurs hetgeen de camera nauwgezet registreert. De totaalindruk is die van een erg homogene prestatie van een goed spelend ensemble dat erin slaagt de dramatische spankracht nooit te laten verslappen. Daarom kan hier zondermeer sprake zijn van de meest boeiende Ring-release op dvd sinds de versie van Patrice Chéreau. Af en toe wordt het legendarische voorbeeld ook overtroffen.

Michael Schönwandt, de enige Deense dirigent die ooit in Bayreuth stond, kent zijn Wagner. Zijn lezing is een voorbeeld van daadkracht en elegantie. Alle tempi zijn gepast en komen dicht in de buurt van die van Pierre Boulez, ze zijn zelfs een tikkeltje sneller. Soms overheersen de houtblazers in de balans (anders uitgedrukt: zijn onze oren niet geconditioneerd door Bayreuth?), soms klinken de strijkers een beetje ruw, soms verwacht je meer nadrukkelijke accenten zoals de pauken in de prelude van Siegfried II.

DAS RHEINGOLD

Met een brandende kaars in de hand treffen we Brünnhilde aan op haar vaders zolderkamer, snuisterend in de familiegeheimen in diens bibliotheek. Mentaal maakt ze een sprong in de tijd waarna de Rijndochters hun gevaarlijke spel kunnen aanvatten aan de rand van een zwembad uit de jaren 20. Hier treffen ze de alcoholzuchtige Alberich, herkenbaar aan een misvormde kaak. Wanneer hij uitglijdt stoot hij een rij vodkaflessen om. Zo zullen er vaker knappe regievondsten te zien zijn die Holten schijnbaar moeiteloos uit de tekst weet te decoderen. Voor het Rijngoud staat het "reïnmenschliche" symbool: een mooie naakte man, onbekommerd zwemmend in een aquarium. Alberichs goudroof zal daardoor de eerste gewelddaad uitlokken van een hele reeks: hij vermoordt de zwemmende man en rukt zijn hart uit, een erg brutale scène na een wat bleek tafereel. Later in Nibelheim zal Sten Byriels Alberich naar een groter formaat doorgroeien, al kunnen zijn beide vervloekingen niet tot de top worden gerekend.

Johan Reuter speelt een mooie Wotan-figuur met een vanzelfsprekende autoriteit. Hij heeft ook het juiste stemtype, tenminste als een basbariton uw smaak is eerder dan de door Wagner voorgeschreven heldenbariton. Wanneer hij Donner verhindert geweld te gebruiken staat dat in schril contrast met het cynisme en de brutaliteit van zijn eigen daden later in het stuk. Loge, de vuurgod, is een kettingrokende decadent, steeds op zoek naar lucifers voor zijn sigaret. Zijn bekkentrekkerij wordt door de camera gretig in beeld gebracht. Michael Kristensens portret van Loge mag naast andere staan in het pantheon van de geslaagde interpretaties.

In Nibelheim worden niet alleen ringen en tarnhelmen gesmeed maar ook dwergen gekloond. Alberichs ontvoering uit Nibelheim eindigt in de folterkamer. Wat volgt is mentale en fysieke horror die niet zou misstaan in een

film van Quentin Tarantino. De Nibelung verliest er zijn gehele bovenarm.

Stephen Milling bevestigt de meer dan uitstekende indruk die hij naliet tijdens Jan Fabre's Tannhäuser in Brussel. De bescheiden rol van Fasolt weet hij zo voortreffelijk in te vullen dat hier wellicht de meest overtuigende reus uit de geschiedenis staat. Zijn slimmere broer Fafner, kampend met overgewicht en gekluisterd aan een rolstoel, slaagt er toch in Fasolt uit te schakelen.

Geen wonder dat Erda een nonet Walküren ter wereld bracht. Susanne Resmarks weelderigheid wedijvert met haar verleidingszin. Wotan zal het hele stuk lang door haar gefascineerd blijven, hij kust haar zelfs onder het oog van Fricka. Nog eenmaal zijn de Rijndochters te horen, ditmaal op een oude telegraphone, de voorloper van de bandrecorder. Wotan zal er ongegeneerd zijn speer in planten en vervolgens ook zijn spindoctor Loge, die tenslotte veel te veel weet, aan zijn speer spietsen. Voor de grote feestelijke intrede in de burcht zullen Donner en Wotan een recital geven ("*Abendlicht strahlt*")!

DIE WALKURE

Sieglinde verliest zich een ogenblik in de familiefoto's die ze angstvallig bewaart achter een valse muurtegel. Hundings huis verwijst naar de naoorlogse jaren 50. In de muurtegels is een motief te herkennen dat subtiel verwijst naar de onheilspellende swastika.

Stephen Milling is ook hier weer ideaal gecast als Hundung. Hier kan hij zijn kernachtige bas voluit laten stromen en zich meten met de grootsten uit de geschiedenis. Topklasse! Mooie close-ups vallen hier ook te beleven van Stig Andersens poging om Siegmunds angst en verwarring gestalte te geven. Gitta-Maria Sjöberg levert een gave Sieglinde af.

Het Winterstürme-tafereel is gewild romantisch, compleet met kwistig over de bodem uitgestrooide rozenblaadjes. Om uit Hundings kader te breken heeft Siegmund net daarvoor een stoel door het venster gegooid. Aangevuurd door Siegmund trekt Sieglinde het zwaard uit de stam, een merkwaardige "twist" waarvoor de regisseur een niet onaardige uitleg verschaft in het bijhorende interview. Het is de eerste van een reeks emancipatorische daden die vrouwen in deze productie zullen stellen, Sieglinde geldt hierin als een rolmodel voor Brünnhilde.

Irène Theorin mist haar entree niet en pakt uit met voortreffelijk hojotoho-geroep in het tweede bedrijf. Haar dictie is zelden perfect, haar intonatiezuiverheid niet steeds gegarandeerd maar haar emissie is betrouwbaar en die van een echte hoogdramatische sopraan zonder wakkelvibrato. Als actrice levert ze een warmhartig vrouwenportet, vrouwelijk en sensueel. Een succesvol dieet moet haar bmi nadien sterk hebben gereduceerd want deze zomer kon ze zich zonder problemen in Christoph Marthalers mantelpakje wurmen in Bayreuth.

De Fricka van Randi Stene is meer dan verdienstelijk zonder aan een echte topprestatie te raken. James Johnsons rolinterpretatie is niet zonder nuance maar mist charismatische autoriteit om zijn Wotan naar de topliga te brengen. Dat was in de Vlaamse Opera niet anders.

De Walküren bouwen een feestje. Op een dakteras laten ze champagnekurken knallen. Hun feestjurken zijn met bloed besmeurd, de lijken van de gevallen helden liggen overal verspreid. Ze dragen zwarte vleugels om de ontgoddelijking van Brünnhilde aanschouwelijk te kunnen maken. Het zal Wotan immers de gelegenheid geven een

groots theatraal gebaar te stellen, één dat zijn effect niet zal missen. Alvorens zich te slapen te leggen zal Brünnhilde het woudvogeltje (een levende duif) de vrijheid geven en een opdracht in het oor fluisteren. Een leuke vondst!

SIEGFRIED

Holten situeert Siegfried in 1968, een enigszins voor de hand liggende invalshoek voor een stuk waarin een rebellerende adolescent de autoriteit van zijn (pleeg)vader ondermijnt. Holten kent ook zijn voorgangers. Liet Die Walküre grote overeenkomsten zien met de gelijknamige productie van Chéreau, de Siegfried toont verwantschap met die van Jossi Wieler. Toch weet het eerste bedrijf niet echt te overtuigen. Omdat de leefwereld van het incompatibele koppel teveel is samengeperst in kleine ruimtes op drie niveau's en een (gewilde) claustrofobische indruk nalaat? Sterker is het vervolg wanneer Siegfried, en met hem ook de toeschouwer, terug ruimte krijgt om te ademen. Stig Andersen legt zijn jarenlange ervaring als Siegfried in de weegschaal. Hij vat de partij in al zijn nuances, maar klinkt daarbij een beetje droog. Wat hij vocaal tekort komt probeert hij met zijn natuurlijke Siegfried-look en zijn ontwapenende smile weer goed te maken.

De Wanderer, inmiddels aan de drank, bedient zich van een heupflesje. Met Alberich leeft hij niet op gespannen voet. Hun samenkomst voor Neidhöhle is eerder vriendschappelijk en wordt bezegeld met een borrel. Met de Groene Michelin in de hand leidt Mime Siegfried naar de toeristische trekpleister Neidhöhle. Waldweben brengt Stig Andersen helemaal in zijn element, het gevecht met Fafner is een beetje rommelig.

Met een bos rode rozen en een fles champagne gaat de Wanderer op bezoek gaat bij zijn oude vriendin Erda die ziek te bed ligt. Jammergenoeg is de scène te weinig uitgelicht voor video. Even later zal Holten Wotan eigenhandig zijn speer laten breken, een verdere toegift aan zijn typische neiging om dramatische momenten op een eigenzinnige manier te verdraaien. Brünnhilde's ontwaken is bloedmooi, het aansluitende finale duet zeer behoorlijk gezongen.

GOTTERDAMMERUNG

Opgesteld tussen het publiek in de zaal lezen de nornen voor uit het programmaboek "Ragnarök" en "Oper und Drama" van de bekende auteur Richard Wagner. Alle mythologie is hier geheel verbannen, zoals de regisseur in het interview met een lichte blos op de wangen toegeeft. Hoewel goed bedoeld is dit één van de minst geslaagde scènes. Na het aanbreken van de dageraad zoemt de camera in op het prille liefdesgeluk van de hoogzwangere Brünnhilde en de huiselijke held Siegfried. Zij watert de planten, hij stuntelt bij het aanbinden van de keukenschort, de woudvogel ziet zijn relatiebemiddeling beloofd met opsluiting in een kooitje.

Gunther en Guttrune huizen in een rijkemanspalazzo met potige bewaking voor de deur. De uniformen en bivakmutsen van de Gibichungen verwijzen naar de Balkan. Siegfried heeft geen halve minuut nodig om zijn hoofd te verliezen op de bloedmooie Guttrune van Ylva Kihlberg. Alvorens de toverdrank te drinken stelt hij Brünnhilde gerust per mobieltje ("*den erste, Trunk, zu treuer Minne, Brünnhilde, bring ich dir*"). Het is soms verbazingwekkend hoe nauwgezet de tekst wordt gevolgd. De problematische Tarnhelmscène lost Holten op door Gunther te laten optre-

den waarna Siegfried overneemt in de slotmaten. Een meer bevredigende oplossing heb ik nooit gezien.

Wanneer Alberich op een schoolse manier zijn instructies probeert door te geven aan een verveelde Hagen wordt hij door deze laatste koudweg neergestoken. Exit Alberich. Een Amerikaanse skyline is vormt het decor voor de rest van het tweede bedrijf. Siegfried, net terug van Brünnhilde, parkeert er zijn sportwagen cabrio.

Hagen is de grootste miscast van de grote rollen. Peter Klaveness is een Joseph Goebbelstype, tener en met een lege gevoelloze binnenkant. Hij traint zijn conditie met push-ups, zijn uithoudingsvermogen met het vuur uit een aansteker. Hij beschikt geenszins over de vereiste vocale middelen maar slaagt er toch in zijn partij voldoende profiel te geven. Zijn "Männerrufe" hebben desondanks een grote dramatische kracht. Het koor presteert uitstekend in het aansluitende toneel waarbij cocaine en vodka rijkelijk vloeien en gevangenen lichtzinnig worden terechtgesteld ("*Starke Stiere sollt ihr schlachten!*").

Bij de aanvang van het derde bedrijf blijken de Rijn dochters aan lager wal geraakt. Hierdoor beginnen ze aardig op mythologische personages te gelijken hetgeen de scène zeer ten goede komt. Siegfrieds dood is het kantelpunt van de gehele voorstelling: vanaf dit punt begint Brünnhilde's zoektocht naar de waarheid. Met een pistool in de hand komt ze orde op zaken stellen. Ze neemt afscheid van een zieltogende Wotan, steekt Walhall in brand (een pyrotechnisch hoogstandje!) om dan vervolgens, geheel consequent met de regieopvatting, de zinloze offerdood in te ruilen voor de belichaming van een nieuw en hoopvol begin. Terwijl de herinnering aan Sieglinde weerklinkt in het verlossingsmotief, verschijnt ze opnieuw bij het licht van een oversizede maan met haar pasgeborene op de arm: de triomf van het moederlijke op dood, vernietiging en zelfdestructie, als het ware.

De nieuwe Koninklijke Opera van Kopenhagen werd naar verluidt volledig gefinancierd met privé-middelen en opende zijn deuren in januari 2005. De Ring had op dat moment reeds voor de helft op de planken gestaan. Zes jaar lang heeft het productieteam aan deze productie gewerkt, er volgden tenslotte drie cyclische uitvoeringen in 2006. Niemand minder dan Hare Koninklijke Majesteit Margrethe II was medesponsor van het event. En dat levert een verrassende bonus op bij deze dvd-release: een gesprek waarbij de jonge regisseur Kasper Bech Holten en de koninklijke sponsor mekaar ondervragen in de meest vertrouwelijke zin alsof het protocol in Denemarken onbestaande is. Je ziet het de Coburgs nog niet snel nadoen. Van diezelfde non-sense aanpak getuigt de hele productie. Het doet mij denken aan de branie waarmee de kleine Deense cultuurgemeenschap erin slaagt om jaar na jaar sterke films met internationale uitstraling te produceren. Misschien geeft het ook een vaag idee van wat Bayreuth heeft gemist met Lars von Triers onfortuinlijke annulatie.